

OZOD SHARAFIDDINOV ADABIY-TANQIDIY MEROSINING SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MEDIA, TA'LIM VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARIDA TRANSFORMATSIYASI

Murtozoyev Qodir Olim o'g'li

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti,

Jurnalistika yo'nalishi talabasi

O'zbekiston, Toshkent shahri

murtozoyevqodir7@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada mashhur adabiyotshunos va tanqidchi Ozod Sharafiddinovning adabiy-tanqidiy merosi zamonaviy raqamli transformatsiya jarayonlari, xususan, sun'iy intellekt texnologiyalari asosida media, ta'lim va ommaviy axborot vositalarida qayta talqin qilinishi masalasi tahlil etiladi. Tadqiqotda Sharafiddinovning adabiyot va jurnalistika haqidagi qarashlari bugungi raqamli media muhiti sharoitida yangi kommunikativ va didaktik imkoniyatlarga ega bo'layotgani ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalarining adabiy merosni ommalashtirish, ta'lim tizimiga integratsiya qilish hamda ommaviy axborot vositalarida interaktiv shaklda taqdim etishdagi roli ochib beriladi. Maqolada Ozod Sharafiddinov merosining "raqamli gumanitar fanlar" (digital humanities) doirasida o'rganilishi ilmiy jihatdan asoslanadi.

Kalit so'zlar: Ozod Sharafiddinov, sun'iy intellekt, raqamli media, adabiy tanqid, ommaviy axborot vositalari, ta'lim, digital humanities.

Аннотация. В статье анализируется трансформация литературно-критического наследия известного литературоведа и критика Озода Шарафиддинова в условиях цифровых преобразований, основанных на технологиях искусственного интеллекта, в медиа, системе образования и средствах массовой информации. Исследование показывает, что взгляды Шарафиддинова на литературу и журналистику в цифровой среде приобретают новые коммуникативные и дидактические формы. Особое внимание уделяется роли искусственного интеллекта в популяризации литературного наследия, его интеграции в образовательный процесс и интерактивной презентации в СМИ. Наследие Шарафиддинова рассматривается в контексте цифровых гуманитарных наук.

Ключевые слова: Озод Шарафиддинов, искусственный интеллект, цифровые медиа, литературная критика, СМИ, образование, цифровые гуманитарные науки.

Abstract. This article analyzes the transformation of the literary-critical heritage of the prominent literary scholar and critic Ozod Sharafiddinov in the context of digital transformation based on artificial intelligence technologies in media, education, and mass communication. The study demonstrates that Sharafiddinov's views on literature and journalism acquire new communicative and didactic forms within the digital media environment. Particular attention is paid to the role of artificial intelligence in popularizing literary

heritage, integrating it into the educational system, and presenting it interactively in mass media. The research substantiates the relevance of studying Sharafiddinov's legacy within the framework of digital humanities.

Keywords: Ozod Sharafiddinov, artificial intelligence, digital media, literary criticism, mass media, education, digital humanities.

XXI asrda raqamli transformatsiya jarayonlari ilm-fan, madaniyat va kommunikatsiya sohalarida tub paradigmal o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Ayniqsa, sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining jadal rivoji adabiy merosni saqlash, tahlil qilish va ommalashtirish masalasida yangi ilmiy-amaliy yondashuvlarni shakllantirdi. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, yirik adiblar, faylasuflar va madaniy arboblarning merosini sun'iy intellekt yordamida raqamli muhitga integratsiya qilish ularning ijodini yanada chuqurroq va keng qamrovda o'rganish imkonini bermogda.

Bugungi kunda bir qator rivojlangan davlatlarda mashhur tarixiy va adabiy shaxslar asosida sun'iy intellektga tayangan raqamli prototiplar yaratilmoqda. Masalan, AQSh va Yevropada Uilyam Shekspir, Albert Eynshteyn, Leonardo da Vinchi kabi shaxslarning asarlari va biografik ma'lumotlari asosida AI-chatbotlar ishlab chiqilgan. Ushbu tizimlar foydalanuvchilar bilan interaktiv muloqotga kirishib, savollarga muallif uslubi va dunyoqarashiga mos tarzda javob bera oladi. Natijada, klassik meros passiv o'rganish obyekti emas, balki faol kommunikativ subyektga aylanadi. Shuningdek, Yaponiyada mashhur yozuvchilar va faylasuflar ijodi asosida sun'iy intellekt yordamida audio va vizual rekonstruksiya texnologiyalari qo'llanilmoqda. Masalan, yozuvchi nutqining ovoz modeli yaratilishi orqali uning asarlari muallif ohangida audio formatda taqdim etilmoqda. Bu tajribalar adabiy merosni idrok etish darajasini sezilarli oshirganini ilmiy tadqiqotlar tasdiqlamoqda. Jahon ilmiy amaliyotida sun'iy intellekt texnologiyalarining adabiy matnlar tahlilidagi samaradorligi alohida e'tirof etilmoqda. Natural Language Processing (NLP) texnologiyalari yordamida muallif uslubi, asosiy mavzular, semantik qatlamlar va ideologik yo'nalishlar avtomatik aniqlanmoqda. Bu esa adabiy tanqidni subyektiv baholashdan ko'ra, ilmiy asoslangan statistik va semantik tahlil darajasiga olib chiqmoqda. Masalan, Yevropa Ittifoqining "Digital Humanities" loyihalari doirasida klassik adabiyot namunalari AI yordamida tahlil qilinib, mualliflarning davr, ijtimoiy muhit va shaxsiy qarashlari bilan bog'liq qonuniyatlar aniqlangan. Shu yondashuv adabiyotshunoslik fanida yangi metodologik yo'nalish sifatida shakllanmoqda. Shu bilan birga amerikalik adabiyotshunos va raqamli gumanitar fanlar (Digital Humanities) olimi Matthew L. Jockers bu haqida shunday deydi: "Raqamli gumanitar fanlar an'anaviy adabiyotshunoslikni kengaytiradi va bizga yuzlab yoki minglab matnlarni bir vaqtning o'zida tahlil qilish imkonini beradi. Bu orqali adabiyotdagi mavzular, uslublar va tendensiyalarni statistik asosda aniqlash mumkin bo'ladi".²⁰

²⁰ Jockers, M. L. (2013). *Macroanalysis: Digital Methods and Literary History*. Urbana-Champaign: University of Illinois Press.

Mazkur global tajribalarni hisobga olgan holda, Ozod Sharafiddinovning adabiy-tanqidiy merosini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida o'rganish va ommalashtirish keng ilmiy istiqbollarga ega. Avvalo, Sharafiddinovning barcha maqolalari, kitoblari va publitsistik chiqishlari raqamli korpus shaklida jamlanishi lozim. Ushbu korpus asosida AI yordamida uning tanqidiy uslubi, asosiy g'oyaviy yo'nalishlari va adabiyot haqidagi konseptual qarashlari aniqlanishi mumkin.

Shuningdek, Ozod Sharafiddinov timsolida sun'iy intellektga asoslangan virtual adabiy tanqidchi yaratish mumkin. Ushbu tizim foydalanuvchilarning adabiyot, jurnalistika va tanqidga oid savollariga Sharafiddinov qarashlariga mos ravishda javob beradi. Bu nafaqat uning merosini ommalashtiradi, balki adabiy tanqid madaniyatini yosh avlod ongiga singdiradi. Shu bilan birga, Sharafiddinov asarlarini AI yordamida audio, video va interaktiv darsliklar ko'rinishida ta'lim tizimiga integratsiya qilish mumkin. Masalan, uning adabiy tanqidga oid fikrlari asosida sun'iy intellekt yordamida moslashtirilgan testlar, tahliliy mashqlar va bahs-munozara modullari ishlab chiqilishi ta'lim samaradorligini oshiradi. Shuningdek, ushbu usulning qo'llanilishini italyan adabiyotshunosi va nazariyotchisi shunday izohlaydi: "Sun'iy intellekt yordamida adabiyotshunoslik o'tkazilayotgan tahlillar nafaqat mavzularni, balki stilistik va ideologik tendensiyalarni ham aniqlashga yordam beradi. Bu makro-analiz yondashuvi klassik tahlildan farqli ravishda, kengroq va statistik asoslangan natijalar beradi".²¹

Ommaviy axborot vositalarida sun'iy intellekt asosida ishlovchi kontent tavsiya tizimlari va chatbotlar Ozod Sharafiddinov merosini keng auditoriyaga yetkazishda muhim vositaga aylanishi mumkin. Foydalanuvchi qaysi adabiy mavzuga qiziqsa, AI tizimi Sharafiddinovning shu mavzuga oid maqolalari yoki fikrlarini tavsiya qiladi. Bu esa adabiy merosni personalizatsiyalangan axborot mahsuloti sifatida taqdim etadi va foydalanuvchining interaktiv tajribasini oshiradi. Natijada, Ozod Sharafiddinov merosi faqat ilmiy doiradagi tadqiqot obyekti bo'lib qolmay, balki zamonaviy raqamli madaniyatning faol komponentiga aylanadi. Shu orqali uning adabiy-tanqidiy qarashlari media, ta'lim va ommaviy axborot vositalarida yangi transformatsion bosqichga ko'tariladi, zamonaviy auditoriyaga moslashtiriladi va ilmiy jihatdan tizimli o'rganiladi. Bu yondashuv milliy adabiyot va jurnalistikaning global raqamli maydondagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, Ozod Sharafiddinov ijodining sun'iy intellekt texnologiyalari asosida integratsiyasi uning adabiy-tanqidiy qarashlarini chuqurroq o'rganish, raqamli auditoriyaga yetkazish va ta'lim jarayoniga integratsiya qilish imkonini yaratadi. Bu holat Sharafiddinov merosini nafaqat tarixiy-adabiy hodisa sifatida, balki zamonaviy gumanitar fanlar doirasida o'rganiladigan muhim ilmiy manba sifatida baholashga asos bo'ladi. Shu jihatdan, adib merosining sun'iy intellekt asosida tadqiq etilishi milliy adabiyot va jurnalistika rivoji uchun yangi metodologik yo'nalish sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Manovich, L. *The Language of New Media*. – MIT Press, 2001.

²¹ Moretti, F. (2013). *Distant Reading*. London: Verso Books.

2. Jurafsky, D., & Martin, J. H. *Speech and Language Processing*. – Pearson, 2023.
3. Chowdhury, G. *Natural Language Processing*. – *Annual Review of Information Science and Technology*, 2003.
4. Elgammal, A. et al. *CAN: Creative Adversarial Networks Generating "Art" by Learning About Styles and Deviating from Style Norms*. – arXiv preprint, 2017.
5. OpenAI. *GPT-4 Technical Report*. – OpenAI, 2023.
6. McGann, J. *Digital Humanities and the Future of Literary Study*. – *Literary and Linguistic Computing*, 2014.
7. Schreibman, S., Siemens, R., & Unsworth, J. *A New Companion to Digital Humanities*. – Wiley-Blackwell, 2016.
8. Chen, X., & Koltun, V. *AI in Cultural Heritage: Methods and Applications*. – *Journal on Computing and Cultural Heritage*, 2020.

